

DERLEME / REVIEW

Kilistra Antik Kenti Alan Yönetim Planı Denemesi

Area Management Plan Draft of Kilistra Ancient City

 Tuba Bülbül Bahtiyar, Gülşen Dişli

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Konya

ÖZ

UNESCO, Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmeyi 1972 yılında kabul etmiş, Türkiye bahse konu Sözleşmeyi 1982 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla onaylamıştır. Günümüzde, Türkiye'nin Dünya Mirası Geçici Listesinde, özgünlük ve bütünlüklerini büyük oranda koruyan ve üstün evrensel değerlere sahip 83 adet eseri yer almakta böylece bu eserler, tüm insanlığın ortak malı olarak güvence altında olmaktadır. Dünya Miras adayları da UNESCO üyesi her ülkenin geçici listelerinden seçilmektedir. Bu araştırmada, örnek alan çalışması yöntemi kullanılmış, Konya kent merkezine ≈50 kilometre mesafede yer alan, Kapadokya benzeri bir yerleşim yeri özelliği sergileyen Kilistra Antik Kenti örnek alanı için yönetim planı denemesi yapılmıştır. Böylece, alanın sürdürülebilir korunması, gelişmesi ve kalkınması amaçlanmıştır. Ayrıca alan, UNESCO Dünya Geçici Miras Listesine girme potansiyeli açısından değerlendirilmiştir. Yönetim planı denemesi kapsamında, alana dair detaylı eylem planları hazırlanmış, GZTF analizi yapılmış, öneri yönetim alanının sınırları, vizyon, hedef ve paydaşları belirlenmiştir. Geçici adaylık formatı kapsamında da alanın özgünlük ve bütünlük beyanı, üstün evrensel değer kriterleri ve benzer örnekler araştırılmıştır. Yönetim planı hazırlanması, geçici listeye girmek için bir zorunluluk olmasa da, bu araştırma ile Kilistra Antik kenti için geliştirilen öneri plan denemesi sayesinde bölgenin tanınırlığının ve sürdürülebilir korunurluğunun artırılabilceği, ayrıca, sahip olduğu potansiyelleri ile de Geçici Listede değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Alan yönetim planı; kaya oyma mimari; Kilistra; Konya; UNESCO Dünya Geçici Miras Listesi

ABSTRACT

UNESCO adopted the Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage in 1972, and Turkey approved the mentioned Convention with the Cabinet Decision in 1982. Currently in Turkey there are 83 properties in World Heritage Tentative List which conserve their authenticity and integrity to a great extent with outstanding universal values, thus secured as the common property of mankind. World Heritage nominees are also selected among the World Heritage Tentative Lists of each member countries of UNESCO. In this research, case study approach has been adopted. and management plan trial has been done for Kilistra Ancient City case study area, which is ≈50 km distance to Konya city center, and exhibiting a settlement similar to Cappadocia. Thus, sustainable preservation, progress, and development of the area is aimed. In addition, it has been evaluated in terms of its potentials to be nominated for UNESCO World Heritage Tentative List. Within the context of management plan draft, detailed action plans have been prepared for the case study area, SWOT analyses have been done, borders of the suggested management area, its vision, objectives, and stakeholders have been determined. Authenticity and integrity statement, outstanding universal value declaration and comparison with the similar properties are also explained in tentative list nomination format. Although it is not compulsory to prepare a management plan for the nomination of a property in tentative list, thanks to the suggested plan draft developed for Kilistra Ancient City, it is thought that, its recognition and sustainable preservation might be increased, and with its potentials, the ancient city can be evaluated to be nominated for the Tentative List.

Keywords: Area management plan; rock engraving architecture; Kilistra; Konya; UNESCO Tentative World Heritage List.

Geliş tarihi: 10.03.2020 Kabul tarihi: 27.08.2020

Online yayımlanma tarihi: 14.10.2020

İletişim: Tuba Bülbül Bahtiyar

e-posta: tubabulbulbahtiyar@gmail.com

 TMMOB
Şehir Plancıları Odası

Dünya Mirası Konvansiyonuna taraf ülkelerin üstün evrensel değere sahip yerleşik varlıklarının bir envanteri niteliğinde olan Dünya Mirası Geçici Listeleri doğal, kültürel ve karma kategorideki Dünya Miras adaylarının belirlenmesinde gösterge niteliğinde olup, önemli bir planlama aracıdır.¹ Öyle ki, taraf ülkelerin sadece Geçici Listeye kabul edilmiş olan varlıkları, adaylık için Dünya Miras Komitesi tarafından değerlendirilmektedir.² Günümüzde, Türkiye'nin Geçici Listedeki varlık sayısı 83 olup, ilki 1994 yılında kültürel kategoride (iii,³ vi⁴) kaydedilen Antalya, Karain Mağarasıdır. En son 2020 yılında kültürel kategoride Bepazarı Tarihi Kenti, Karatepe-Aslantaş Arkeolojik Sit Alanı, Koramaz Vadisi, İzmir Şehri Tarihi Limanı ve Akdeniz'den Karadeniz'e Ceneviz Ticaret Yolu Üzerindeki Kale ve Kuleler geçici listeye girmeye hak kazanmıştır.⁵ Konya Şehri'nin Selçuklu Medeniyeti Başkenti (2000), Beyşehir Eşrefoğlu Camii (2011) ve Anadolu'da Ahşap Çatılı ve Ahşap Direkli Camiler (2018) kategorisinde olmak üzere, Geçici Listede eserleri mevcuttur. Dünya Miras Listesi'ndeki tek eseri ise kültürel kategorideki (iii, iv⁶) Çatalhöyük Neolitik Yerleşkesidir (2012). Bu çalışmada, Konya'nın ~50 km güneybatı yönünde yer alan, antik dönemde Kilistra, günümüzde ise Gökyurt Köyü olarak anılan antik kent için yönetim planı denemesi hazırlanmıştır. Antik kent, sahip olduğu değerler, özgünlük ve bütünlük durumu ve üstün evrensel değer potansiyelleri göz önünde bulundularak; UNESCO Dünya Geçici Miras Listesi adaylık denemesi için örnek alan olarak seçilmiştir.

Bu araştırmanın problemi, pek çok potansiyeli içerisinde barındırmasına rağmen, Kilistra Antik yerleşim yerinin işletme, ulaşım, ziyaretçi, koruma, kaynak, risk-kriz, eğitim-bilinçlendirme ve itibar yönetimi konularında sistematik bir planlamasının mevcut olmayışı, bunlara dair vizyon ve hedeflerin geliştirilmemiş olması ve bir yönetim planı kapsamında bu eksikliğin giderilmesi gereğidir. Öyle ki, 2014 yılına ait Meram İlçe Raporunda da (2014: 34), SWOT analizinde, Kilistra antik kentindeki önemli turistik alanların yerleşim yeri olarak görülmesi, tarım ve hayvancılığın gölgesinde kalması, turizme kazandırılmaması zayıflık ve tehdit olarak ifade edilmiştir. Bunun üzerine, Meram Belediyesi'nin 2015–2019

Stratejik Planında, ilçe bütününde turizm potansiyelinin değerlendirilmesi kapsamında, Kilistra bölgesi için turizm projesinin hazırlanması ve 2019 yılı sonuna kadar planların tamamlanması hedeflenmiştir. Bu kapsamda, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 29.04.2016 tarihli ve 3605 sayılı kararı ile Kilistra Kentsel Sit, Kentsel Arkeolojik Sit, I. ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanlarında geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma koşulları belirlenmiştir.⁷ Konya Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Bayındırlık Komisyonu'nun 15.02.2018 tarihli ve 2018/115 sayılı raporunda da Kilistra Mahallesi'nin ilgili Koruma Bölge Kurulu onayı ile 1/5000 ile 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planlarının yeniden düzenlenmesi uygun görülmüştür.⁸ Tarihi Kentler Birliği'nin 2016 yılı Konya buluşması kapsamında da köy meydanı, kaya oluşumları, geleneksel doku ve turizm odaklı kavramsal stratejik planlar geliştirilmiştir.⁹ T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından 2016 yılında yayımlanan Kilistra antik kent broşüründe ise Kilistra'nın coğrafi konumu, ulaşımı, jeolojik yapısı, tarihçesi, mimarisi, tarihi yerleşim alanları, Hıristiyanlık ve inanç turizmi açısından önemine değinilmiştir. 2018 yılında hazırlanan Konya Merkez Planlama Alt Bölgesi 1/25000 Ölçekli Nazım İmar Planı Plan Notları'nda alanın Koruma Odaklı Turizm Geliştirme Bölgesi olduğu belirtilmiş, alan içinde kalan yerleşmelerde ve çevresinde, turizme yönelik konaklama ve günübirlik tesisler ile turizm amaçlı ticaret kullanıma ilişkin alt ölçekli plan kararlarının hazırlanabileceği belirtilmiştir.¹⁰

Bu araştırma kapsamında da alanın arkeolojik, mimarlık ve şehircilik tarihi açısından değerlendirilmesi yapılmış, demografik ve sosyo-ekonomik durumu, ulaşım-dolaşım, mevcut yönetsel yapısı, ziyaret ve işletme olanakları analiz edilmiştir. Ayrıca, günümüze değin değinilmemiş bir konu olan, bölgenin alan yönetim planı denemesi yapılmış, UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi adaylık formatı hazırlanmıştır. Yönetim eylem planı; alan yönetimi başkanlığı organizasyonu, koruma eylem planlaması, işletme ve ziyaretçi planlaması, ulaşım-dolaşım planlaması, risk-kriz yönetimi planlaması, itibar yönetimi ve tanıtım planlaması ile eğitim ve bilinçlendirme planlamasını içermektedir. Ayrıca, araştırma kapsamında Ki-

¹ Detaylı Bilgi İçin Bkz.: Dünya Mirası Konvansiyonunun Uygulanmasına Yönelik İşlevsel İlkeler, Ocak 2008 WHC. 01/08, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması İçin Hükümetler Arası Komite, Paris: UNESCO Dünya Mirası Merkezi.

² Detaylı Bilgi İçin Bkz.: Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, Article 63. WHC.19/01 10 July 2019, United Nations Educational, Scientific And Cultural Organization Intergovernmental Committee For The Protection Of The World Cultural And Natural Heritage, Paris: World Heritage Centre.

³ iii; "Yaşayan veya ortadan yok olmuş bir kültürel geleneğe veya bir uygarlığa yönelik ünik veya en azından istisnai bir tanıklık üstlenmeli" (<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44439/dunya-miras-listesi39ne-alinma-kriterleri.html>. Erişim: 09.06.2020)

⁴ vi; "İstisnai evrensel öneme sahip olaylar veya yaşayan gelenekler ile, fikirler ile, veya inançlar ile, sanatsal ve edebi eserler ile doğrudan veya somut bir biçimde ilgili olmalı" (<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44439/dunya-miras-listesi39ne-alinma-kriterleri.html>. Erişim: 09.06.2020)

⁵ <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/state=tr>. Erişim: 02.06.2020.

⁶ iv; "İnsanlık tarihinde önemli bir aşamayı veya aşamaları gösteren bir yapı tipinin, mimari veya teknolojik bütünü veya peyzajın istisnai bir örneği olmalı" (<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44439/dunya-miras-listesi39ne-alinma-kriterleri.html>. Erişim: 09.06.2020).

⁷ Detaylı Bilgi İçin Bkz.: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 29.04.2016 tarihli ve 3605 sayılı kararı.

⁸ <http://www.konya.bel.tr/sayfadetay.php?sayfaID=2260> [Erişim: 14.01.2019]

⁹ http://www.tarihikentlerbirligi.org/wp-content/uploads/Tarihi-Kentler-Birli%C4%9Fi_May%C4%B1s.pdf [Erişim: 14.01.2019]

¹⁰ https://konya.bel.tr/dosyalar/imar/7_Merkez_PAB_NIP_Plan_Notlari.pdf [Erişim: 25.07.2020]

listra antik kentinin GZTF analizi ile yönetim hedefleri de belirlenmiştir. Bu çalışma, alanın tanınırlığının artırılması ve sürdürülebilir korunmasına dair daha önce değinilmeyen öneriler ve stratejiler geliştirmesi açısından önemlidir.

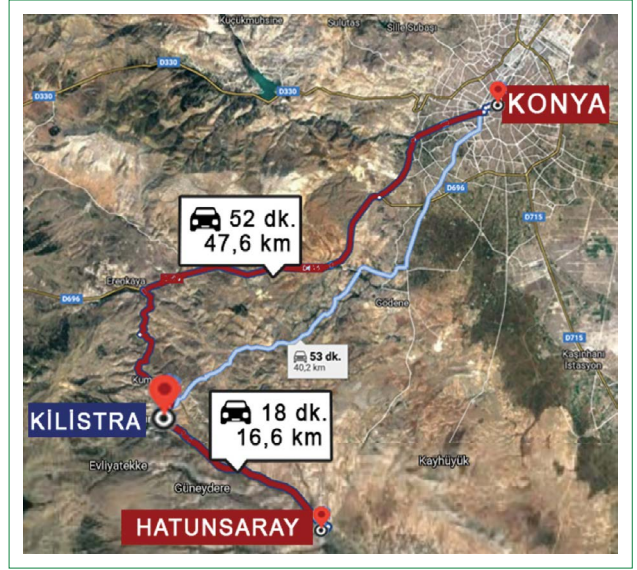
Kilistra Antik Kenti

Kilistra Antik Kenti, Konya'nın yaklaşık 50 km kilometre güneybatısında, Meram ilçesine bağlı bir mahalledir. Tarihi Kral Yolu (Via Sebaste) üzerinde yer alan Kilistra, Roma İmparatoru Augustus döneminde askeri koloni yapılan beş merkezden biri olan Lystra'nın (Hatunsaray) 14 km kuzeybatısında (Şekil 1). Yapılan kazı çalışmaları sonucu I. derece Kentsel Arkeolojik Sit Alanı olarak ilan edilen Kilistra antik kentinin tarihinin Helenistik döneme kadar uzandığı anlaşılmaktadır (Özkan 2001: 165–180). Kentin asıl gelişimi ise Roma dönemine rastlamaktadır (Mimiroğlu, 2005: 175). Erken Hristiyanlık Dönemi'nde (M.S. I.-IV. yüzyıl) hızla büyüyen Kilistra, zamanla Kapadokya benzeri bir mimari dokuya kavuşmuş, önemli kültürel ve doğal oluşumlara ev sahipliği yapmıştır (Tablo 1, 2).

Hristiyanlığın ilk dönemlerinde Aziz Paulus yeni dini yaymak için Konya'ya gelmiş, ancak Yahudilerin çıkarttıkları kısırtıcı hareketlerden sonra, Aziz Paulus ve rahip Barnabas saldırıya uğrayacaklarını anlayarak yakındaki Lykonía bölgesi şehirlerinden Lystra ve Derbe'ye saklanmışlardır (Bayladı, 1998; Arıtan, 2010: 5). Kaynaklarda açık bir şekilde belirtilmemesine rağmen Kilistra ile Lystra'nın çok yakın olmasından dolayı Aziz Paulus'un Kilistra'ya da gelmiş olduğu düşünülmektedir (Arıtan, 2010: 5).

Doğal kaya oluşumlarının oyularak yerleşim alanlarına dönüştürüldüğü Kilistra'da, saklanmak ve gizlenmek öncelikli amaç olmuştur. Volkanik tüf kayaların oluşturduğu şekillerin "Peri Bacaları" ile büyük benzerlik gösterdiği Kilistra, kaya oyma eserleri ve mevcut yerleşimin altındaki antik kent ile Orta Çağ kentlerinin üstün bir örneğidir. 1071 sonrasında Selçuklu ve ardından Osmanlı İmparatorluğu egemenliğine giren Kilistra'da yaşam devam etmiş ve birçok medeniyetin izlerini taşıyan çok katmanlı kent dokusu günümüze kadar ulaşmıştır (bkz. Tablo 1).

Alan ile ilgili temizlik ve onarım çalışmaları ilk olarak 1998 yılında Konya Arkeoloji Müzesi tarafından başlatılmıştır (Mimiroğlu, 2017: 26). Yapılan çalışmalarda tespit edilen buluntular 2000, 2001, 2002 yıllarında Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu Bildirileri ile 2002 yılında ayrı bir makalede topluca yayınlanmıştır (Arıtan, 2010: 38). Bu yayınlarda, yapılan temizlik çalışmaları sırasında ortaya çıkan yapılar ile mimari plastik, seramik, sikkeler ve cam gibi küçük el sanatı örnekleri de anlatılmıştır. Modern yerleşim alanlarının uzağında kalması sayesinde bozulmamış bir dokuya sahip

Şekil 1. Kilistra'nın Konya'ya ve göre Hatunsaray'a göre konumu (Görüntü <https://www.google.com/maps> adresinden alınan uydu fotoğrafı üzerinden oluşturulmuştur).

Tablo 1. Kilistra Antik Kenti'nin tarihsel dönem katmanlarını gösteren tablo

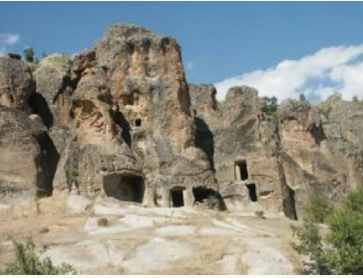

Tarihsel dönem/medeniyet	Dönemi
Demir Çağ	M.Ö. 2000
Lidyalılar ve Persler	M.Ö. 7. YY
Pergamon Krallığı	Helenistik Dönem (M.Ö. 323–M.Ö. 30)
Roma İmparatorluğu	M.Ö. 31–M.S. 4. YY
Bizans İmparatorluğu	M.S. 4. YY–M.S. 11. YY.
Anadolu Selçuklu Devleti	1077–1308
Beylikler dönemi (Karamanoğulları)	1308–1467
Osmanlı İmparatorluğu	1467–1923

olan Kilistra, günümüzde bilinçsiz yapılaşma, vandalizm ve doğal etkenlere bağlı olarak bozulma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Yerleşim alanı için hazırlanan Koruma Amaçlı İmar Planı üzerinden daha kapsamlı bir temizlik ve kazı çalışmalarının yapılmasına, ayrıca kent dokusu içindeki sivil mimari eserlerinin restorasyonuna ihtiyaç vardır.

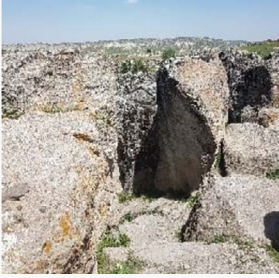

Kaynak Araştırması ve Araştırmanın Yöntemi

Kilistra Antik kenti kapsamında daha önce yapılan başlıca çalışmalar ve öneri yönetim planı hazırlığı için kullanılan yöntemler bu başlık altında verilmiştir. Mimiroğlu (2005) Kilistra kentindeki Orta Çağ yapılarının detaylı bir kataloğunu çıkarmıştır. Benzer şekilde, 2013 yılında Kilistra'yı da içeren "Konya İli ve Güneybatı İlçeleri" yüzey araştırmaları kapsamında sit alanı içerisinde yer alan ve bölgenin etnografyası ve folkloru açısından da önem taşıyan Orta Çağ ve Türk

Tablo 2. Kilistra'daki önemli yapılar

Dönemi	Görseli	Dönemi	Görseli
Orta Bizans		Orta Bizans	
	1 Nolu Manastır (Bayram Hacı İnleri)		2 Nolu Manastır (Konacak Mevkii)
Orta Bizans		Orta Bizans	
	1 Nolu Şapel		2 Nolu Şapel
Orta Bizans		Orta Bizans	
	3 Nolu Şapel		4 Nolu Şapel
Orta Bizans		Orta Bizans	
	5 Nolu Şapel		6 Nolu Şapel

Tablo 2 (devamı). Kilistra'daki önemli yapılar

Dönemi	Görseli	Dönemi	Görseli
Orta Bizans		Orta Bizans	
M.S. 7-8. yy		Orta Çağ	
Orta Çağ		Orta Çağ	
1703-1834		1895-1897	

7 Nolu Şapel

8 Nolu Şapel

M.S. 7-8. yy

Hac Planlı Kilise

Orta Çağ

Sarnıç

Orta Çağ

Şaraphane

Orta Çağ

Seramik Atölyesi

1703-1834

Gökyurt Cuma Cami

1895-1897

Zümbüllü Mescidi

Tablo 2 (devamı). Kilistra'daki önemli yapılar

Dönemi	Görseli	Dönemi	Görseli
1906		19. yy	
	Torbaoğlu Mescidi		Başpınar Su Kemerli ve Çeşmesi
Roma		Orta Çağ Bizans	
	Taş Köprü		Orta Çağ Konutu
19. ye 20. yy		19. ye 20. yy	
	Orta Mahallede Yer Alan Konut		Aşağı Mahallede Yer Alan Konut

Tablodaki bilgiler ve görseller; Arıtan 2010; Bozkurt 2015; Mimirolu 2005; Mimirolu 2015; Mimirolu 2017 kaynakları ve yazarlara ait 2017 yılı fotoğraf arşivi kullanılarak oluşturulmuştur.

dönemi kültür varlıkları detaylı olarak belgelenmiştir (Boran vd., 2014: 373–392; Bozkurt, 2016: 201–216). 1998–2007 yılları arasında ise kentte arkeolojik kazılar yürütülmüş, yapılan tespit, temizlik, kurtarma ve onarım çalışmalarında şapel, mezar odaları, sarnıç, kuyu vb. mimari yapılaşmalar ile kap parçaları, obsidienler, ok uçları vb. küçük buluntular tespit edilmiştir (Özkan, 2002: 127–138). Kilistra antik kenti ve yakın çevresinin halk mimarisi, dini ve sivil yapıları Karpuz (2009), Aydın (2007: 416–432; 2008:175–188), Bozkurt (2015: 1–54), Mimirolu (2015: 2017) tarafından

da detaylı olarak incelenmiştir. Bu çalışmalarda, bölgede yer alan yapıların mimari tanımları ve tarihlendirmeleri yapılmış, konutlar plan tipleri, malzeme ve yapım teknikleri açısından incelenmiştir.

Beycan vd. (2014: 555–564) Kilistra ve Sille'deki geleneksel mimarinin karşılaştırmalı bir analizini yapmış, Arıtan (2010) Kilistra yerleşiminin tarih içindeki mekânsal gelişimini incelemiş, ayrıca bölgedeki kültür varlıklarının detaylı envanter formlarını hazırlamıştır. Arıtan (2010) bahse konu araştır-

masında, bölgenin koruma sorunlarını da irdeleyerek koruma önerileri geliştirmiş, Kilistra antik kentinin geleneksel dokusunun işlev, kat adedi, yapım sistemi ve bozulmuşluk durumunu içeren mevcut durum analizleri ile geleneksel dokunun biçimlenme özelliklerini incelemiştir. Gürbüz (2006) ise Kilistra'nın tarihi ve sosyo-ekonomik durumuna değinmiş, bölgedeki eski Türk inançlarının detaylı bir araştırmasını sunmuştur. Seyyahların Kilistra ile ilgili izlenimleri ile bölgenin kültür ve inanç turizmi açısından önemi ve potansiyelini konu alan araştırmalar da mevcuttur (Sandıkçı, 2017; Tapur, 2009: 473–492; Berk vd., 2011: 360–368; Karaman vd., 2012: 507–514). Bunlardan Karaman vd.'nin (2012: 507–514) çalışmasında, yörenin turizm potansiyelini arttırmak üzere konaklama, ulaşım ve pazarlama faaliyetleri için öneriler sunulmuş, ayrıca tarihi, mimarisi ve inanç yapısına dair mevcut durum kritiği yapılmıştır.

Yönetim planı hazırlanması kapsamında, bir yönetim planında sürecin ve içeriğin nasıl olması gerektiği ile ilgili birçok ulusal ve uluslararası rehber bulunmaktadır. Çalışma kapsamında, bu rehberlerden 2013 yılında UNESCO, ICCROM, IUCN ve ICOMOS iş birliğinde hazırlanan “*Dünya Kültür Mirasının Yönetimi (Managing Cultural World Heritage)*” (Wijesuriya vd., 2013: 53–54) adlı yayından ve Feilden vd. (1998) tarafından hazırlanan dünya kültürel miras alanları için yönetim rehberi çalışmasından faydalanılmıştır. Feilden vd. (1998: 35–39) alan yönetim planı hazırlama esaslarını ve formatını detaylı olarak aktarmıştır. Bahse konu formata göre, bir yönetim planı; alanın statüsü ve içeriğini özetleyen bir önsöz, alanın tanımlaması (genel, kültürel, çevresel veriler vb.), değerlendirme ve hedefler, bütünsel alan yönetimi için eylemler/öneriler/politikalar ve kaynakça olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. 2013 yılı rehberine göre ise bir miras yönetim sistemi; kanuni çerçeve, kurumsal çerçeve ve kaynaklardan (iş gücü, finansal ve düşünsel) oluşan üç temel unsur ve planlama, uygulama, izleme aşamalarından oluşan üç temel süreçten meydana gelmektedir. 1998 yılında İngiliz Tarihi Kentler Forumu tarafından hazırlanan tarihi çevrelerin yönetimi rehberinde ise tanım, değer ve önemlerin tespiti, yönetim olanakları ve hedeflerin analizi, planlama ve yönetim aşamaları için tavsiyeler, uygulama, izleme, gözden geçirme bölümleri yer almaktadır.¹¹ Benzer şekilde, 2003 yılında IUCN tarafından yayınlanan “*Korunan Alanların Yönetim Planlamasına İlişkin Rehber*” de alanın tanımı, değerlendirme, analiz, vizyon, hedef, planlama, eylem planları, izleme ve gözden geçirme bölümleri mevcuttur (Thomas vd., 2003). Türkiye’de ise alan yönetimine dair ilk

yasalaşma süreci 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda 2004 yılında, 5226 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle başlamıştır. 5226 sayılı kanun kapsamında, alan yönetimi kavramı ortaya atılmış, sit alanları ve ören yerleri için yönetim planlarının hazırlanması yasallaşmıştır. 2005 yılında ise “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” yayınlanarak çalışmalar fiili olarak başlamıştır.

Bu araştırmanın örneklem alanını oluşturan Kilistra antik kentinin 2020–2025 yılları Yönetim Planı denemesi, UNESCO Dünya Miras Listesi’ne alınan Türkiye’deki kültür varlıklarının onaylı alan yönetim planları¹² incelenerek ve yukarıda özetlenen literatür, ulusal ve uluslararası kanun, yönetmelik, rehber ve kılavuzlardan faydalanılarak oluşturulmuştur. Yönetim planı aşağıda verilen beş başlıktan oluşmuştur:

- Paydaş/Katılım Stratejileri
- Çözümleme ve Tanımlama
- Genel Durumun Değerlendirilmesi
- Genel Yaklaşımın Belirlenmesi (Vizyon, Amaç ve Politikalar, Eylem Planı)
- İzleme ve Gözden Geçirme Stratejileri

Ayrıca, söz konusu alan için özgünlük, bütünlük beyanı, üstün evrensel değer gerekleşmesi ve benzer miras alanlarıyla kıyaslamasını içeren geçici liste formatı, UNESCO resmi internet sitesinde yer alan başlıklar ve Uygulama Rehberi baz alınarak hazırlanmıştır.¹³ Bunlardan, alanın Bütünlük (Integrity) ve Otantiklik (Authenticity) değerleri, UNESCO Uygulama Rehberi’ndeki (2019, WHC.19/01) tanımlar doğrultusunda belirlenmiş, yönetim planı alan sınırları ise Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan “*Kilistra Koruma Amaçlı İmar Planı*” üzerinden oluşturulmuştur. Lisansüstü ders kapsamında geliştirilen bu yönetim planı denemesi hazırlık aşamasında, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ve alanda daha önce çalışma yapan araştırmacılar ile görüşmeler yapılarak görüş ve önerileri alınmıştır.

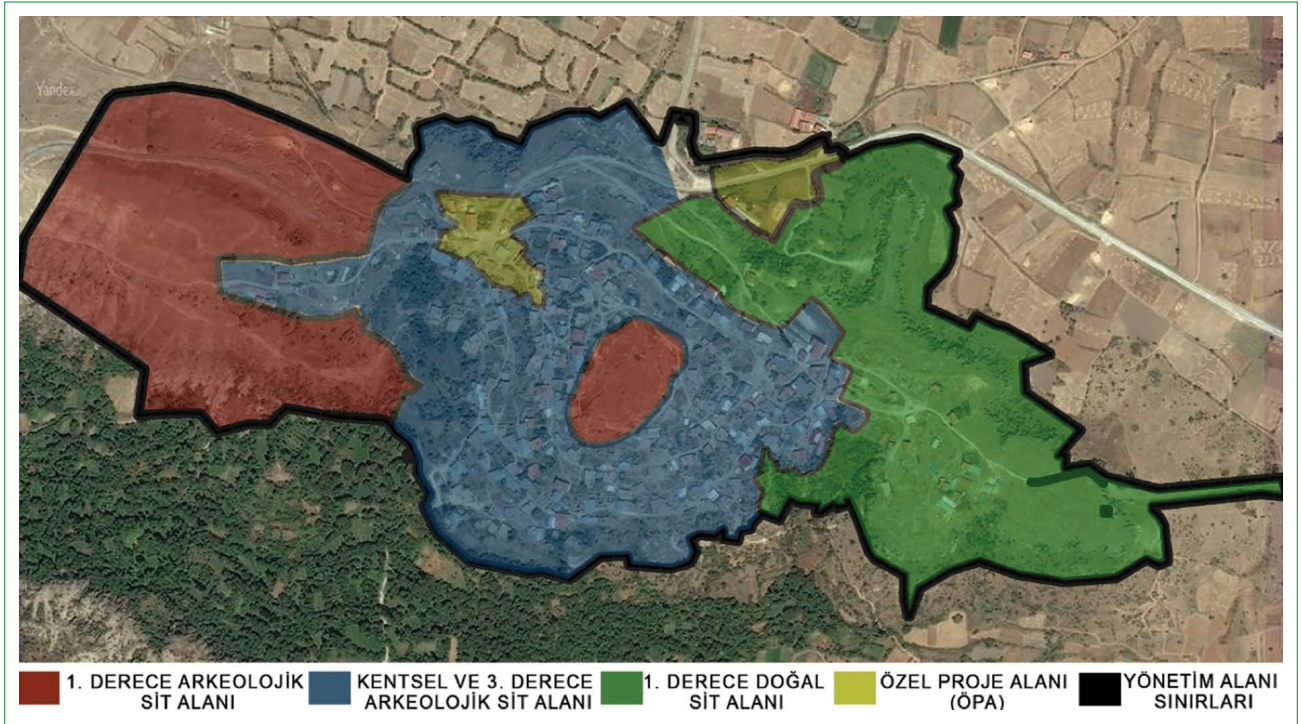
Kilistra Antik Kentinin Yönetim Planı Denemesi

Bu başlık altında, örneklem alana dair öneri yönetim planı sınırları, alanın mevcut durumuna dair GZTF analizi, yönetim planının hedefleri, vizyonu, amacı ve eylem planları açıklanmıştır.

¹¹ Detaylı Bilgi için Bkz.: Conservation Area Management: A Practical Guide. 1998. English Heritage. Report No:38.

¹² Göbekli Tepe (Şanlıurfa) 2018, Aphrodisias (Aydın) 2017, Ani Arkeolojik Alanı (Kars) 2016, Bursa ve Cumalıkızık (2014), Çatalhöyük Neolitik Alanı (Konya) 2012, Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı (Diyarbakır) 2015, Efes (İzmir) 2015, İstanbul'un Tarihi Alanları (İstanbul) 1985, Nemrut Dağı (Adıyaman) 1987, Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne) 2011, Alan Yönetim Planları. Detaylı bilgi için bkz. <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-204384/ulusal-yonetim-planlari.html> (Erişim Tarihi: 03.06.2020).

¹³ Detaylı Bilgi için Bkz.: UNESCO Tentative List Submission Format, <http://whc.unesco.org/archive/opgu/dr3/annex3e.pdf>; Geçici Listelere dair prosedür ve format, Özgünlük ve Bütünlük Beyanı ile Üstün Evrensel Değer Kriterleri, Uygulama Rehberinin 62-95 Maddelerinde detaylı olarak açıklanmıştır. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, Article 63. (2019). WHC.19/01.

Şekil 2. Kilistra yönetim alanı sınırları (Şekil Konya Büyükşehir Belediyesi'nden 2019'da alınan Kilistra koruma amaçlı imar planı ve <https://harita.yandex.com.tr/> adresinden alınan uydu fotoğrafı üzerinden hazırlanmıştır).

Yönetim Alanı Sınırları

Kilistra Yönetim Alanı sınırları; sit alanları ve Koruma Amaçlı İmar Planı sınırlarıyla büyük oranda benzeşmektedir. Yönetim alanı hali hazırda Kilistra yerleşim merkezini ve yakın çevresindeki 1. Derece Arkeolojik Sit, 1. Derece Doğal Sit, Kentsel ve 3. Derece Arkeolojik Sit alanlarıyla Özel Proje Alanlarını kapsamaktadır (Şekil 2). Sınır içerisinde mevcut Kilistra antik kent yerleşiminin dışında Kayatepe Höyüğü (1. Derece Arkeolojik Sit Alanı) de yer almaktadır.

Alanın GZFT Analizi

Güçlü Yanlar

- Kent genelinde zengin tarih, kültür, sanat ve tabiat varlıklarının bulunması ile zengin bir kültür ve inanç turizmi unsurlarının varlığı
- Kentin Ortaçağ dönemine ait kırsal bir yerleşmenin çok iyi korunmuş bir örneği olması
- Bölgenin geleneksel kimliğini koruması
- Yönetim alanının arkeolojik, mimari, tarihsel önemi ve değeri
- Yönetim alanının turizm potansiyeli
- Yönetim alanında yapılan planlama ve projelendirme çalışmaları
- Alanların yasal korunma altında olması (Sit Kararları)
- Konutların kaya oyma tekniği ile yapılması
- Kentin Kral Yolu (Via Sebasta) üzerinde olması
- Birkaç kuşaktır aynı evlerde yaşanıyor olması

Zayıf Yanlar

- Yönetim alanındaki işletmelerin yetersizliği
- Yönetim alanı-Meram İlçesi sosyo-ekonomik yapısı ilişkisinin yeterince güçlü olmaması
- Planlama-projelendirme-kazı-yapılaşma ilişkisinde eşgüdüm eksikliği
- Yönetim alanına ilişkin bilgilendirme, tanıtım, bilinçlendirme çalışmalarının yetersizliği
- Ayrıntılı envanter ve arşiv çalışmalarının eksikliği
- Alanın içinde ve çevresinde yeni yapılaşmanın niteliksiz olması
- Yerli ve yabancı turistlerin gezi güzergâhlarının tanımlanmamış olması
- Evlerin konfor koşullarında problemlerinin olması

Fırsatlar

- Alanın bütüncül algılanabilir olması
- Birçok döneme ait farklı buluntular vermesi, bunların ortaya çıkartılmasıyla dönemsel gelişmelerin izlenebileceği bir alan olması
- Kentin varoluş nedeni olan tarihi, doğal ve kültürel alanlarının bütüncül bir yaklaşımla sunulmasının yeni fırsatlar yaratma potansiyeli
- Çatalhöyük gibi uluslararası tanınan ören yeri ve kazı alanlarına yakın olması

Tehditler

- Siyasi iradenin, kültürel mirası koruma zorunluluğunun

Tablo 3. Alan Yönetimi Başkanlığı organizasyonu planlaması

Eylemler	Zaman planı	Görevli paydaş	Katkıda bulunacak paydaş	Kaynak
Politika				
Strateji				
Kilistra Alan Yönetimi Başkanlığı'nın personellerin atanması ve çalışma mekânının oluşturularak düzenlenmesi	1 yıl	Kilistra Alan Yön. Bşk., Konya Büyükşehir Bel.	Meram Belediyesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı	Konya Büyükşehir Bel., Kültür ve Turizm Bak.
Çalışma İç Tüzüğü'nün hazırlanması	1 yıl	Kilistra Alan Yön. Bşk., Konya Büyükşehir Bel., Kültür ve Turizm Bakanlığı	Üniversiteler, Uluslararası kuruluşlar, UNESCO, meslek odaları	Konya Büyükşehir Bel., Kültür ve Turizm Bakanlığı, uluslararası kuruluşlar
Kapasite geliştirme eğitimlerinin yapılması	Her yıl			
Performans ölçümlerinin yapılması	Her yıl			
Yönetim Planının tamamlanıp uygulamaya koyulması	1 yıl	Kilistra Alan Yön. Bşk.	Meram Belediyesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı	
Yıllık yönetim planı izleme ve değerlendirme toplantılarının yapılarak faaliyet raporlarının hazırlanması	Her yıl		Konya Valiliği, meslek odaları, üniversiteler	
Gelecek dönem yönetim planı hazırlık çalışmalarının başlatılması	5. yıl içinde			

yeterince farkında olmaması

- Kilistra'nın yamaç yerleşimi olması, hâkim rüzgârın önemli bir doğal risk faktörü haline gelmesi
- Göç sebebiyle sürekli kullanımın olmadığı yapılarda periyodik bakım eksikliği sonucu bozulmalar meydana gelmesi
- Mevcut dokudaki konut kullanıcıların yapılarını eski ve değersiz olarak nitelendirmesi sonucu geleneksel yapıların negatif algılanması
- Mevcut yapılara yapılan bilinçsiz müdahaleler ile özgünlüğünü kaybetmesi ve işlev dışı kalmaları sonucu yok olma tehlikelerinin bulunması
- Mimari yapım tekniklerinin değişmesi ve uygulamada görülen hatalar
- Kaya oyma eserlerdeki güvenlik sorunları
- Tanınırlığı arttıktan sonra yerli halkın köyü terk etme ihtimalinin bulunması
- Sadece turizme odaklanmanın, alanın korunmasını güçleştirebileceği ve alan içerisinde yaşayan nüfus üzerinde olumsuz baskı yaratabilmesi
- Uygun koşullarda yapılmayan restorasyonların ve işlevlendirmelerin tarihi dokuda tahribat yaratma ihtimali

Yönetim Planının Vizyonu ve Amacı

Bu yönetim planının amacı, Kilistra antik kentinin sahip olduğu önem ve değerleri ile özgünlük ve bütünlük durumunun sürdürülebilir korunması ve geliştirilmesini sağlamak, kullanıcı ve paydaşların, alana dair tüm bu özellikleri bütüncül olarak benimsemelerine aracı olmaktır. Araştırmanın vizyonu ise "Kültürel Katmanlarıyla Kent Kimliğinin Bütünlüğünün ve Özgünlüğünün Korunduğu, Kazı ve Restorasyon Çalışmalarının Hızlandığı, Koruma-Kullanma Dengesiyle Turizmin Geliştirildiği, Algılanabilir ve Gezilebilir Dünya Mirası Kilistra" olarak belirlenmiştir.

Yönetim Planının Hedefleri

Alan Yönetimi Başkanlığı, Organizasyonu: Yönetim planı uygulamaya geçirilmeden önce Kilistra Alan Yönetim Başkanlığının kurulması, başkanlığın kurumsal bir kimlik çerçevesinde gözlemlene, değerlendirme ve geliştirme odaklı bir yönetim yaklaşımı benimsemesi, yeniliklere ve örgütlenmelere açık bir uygulama sürecinin yaşanması hedeflenmektedir (Tablo 3).

Koruma Eylem Planlaması: Koruma ile ilgili ulusal ve uluslararası norm ve yönetmeliklere uygun olarak ve kamu

Tablo 4. Koruma eylem planlaması

Eylemler	Zaman planı	Görevli paydaş	Katkıda bulunacak paydaş	Kaynak
Politika	Tarihi doğal ve kültürel değerlerin paydaş olan bütün kurumlar tarafından algılanarak bilinçli bir şekilde uygulanması			
Strateji	Farklı kurumlar tarafından yapılması öngörülen planlama ve projelendirme çalışmalarının iş birliği içinde, öncelikli olanlara göre planlama yapılarak hedeflenen süreler içinde tamamlanması			
Kilistra Koruma Amaçlı İmar Planının uygulamaya koyulması	1 yıl	Konya Büyükşehir Bel., Kilistra Alan Yön. Bşk.	Konya Valiliği, Meram Belediyesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı,	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konya Büyükşehir Bel., Konya Valiliği
Koruma Amaçlı İmar Planı baz alınarak; Kilistra girişine Tanıtım ve Ziyaretçi Karşılama Merkezi yapılması, Günübürlük Tesis Alanı, Sosyal Tesis Alanı, Turizm Tesis Alanı, araç otoparkı ve çevre düzenleme projesinin hazırlanması ve uygulanması	3 yıl	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konya Büyükşehir Bel., Kilistra Alan Yön. Bşk.	üniversiteler, meslek odaları	Kültür ve Turizm Bakanlığı
Bölgeyi tanıtan bir "Tema Müzesi" projesinin hazırlanması ve uygulanması	2 yıl	Konya Büyükşehir Bel., Kilistra Alan Yön. Bşk.		Konya Büyükşehir Belediyesi
Yeraltı Antik Kenti ile ilgili araştırmaların yapılarak kazı çalışmalarının başlatılması	1. yıl içinde	Konya Arkeoloji Müzesi, Konya Büyükşehir Bel.		Konya Arkeoloji Müzesi, uluslararası kuruluşlar
Yeraltı Antik Kentinin ziyarete açılması	10 yıl			
Konaklama ihtiyacını karşılayacak konum ve nitelikteki yapıların seçilmesi, seçilen yapıların yeniden işlevlendirilerek restorasyon projelerinin yapılması	2 yıl	Vakıflar Bölge Müdürlüğü		Vakıflar Bölge Müdürlüğü, uluslararası kuruluşlar
Antik kent bütününde Koruma Amaçlı İmar Planı doğrultusunda sokak dokusu korunarak düzeltilen ve önerilen cephe çizgilerine göre temizleme ve sağlıklılaştırma çalışmalarının yapılması	5 yıl	Konya Büyükşehir Bel., Kilistra Alan Yön. Bşk.		Konya Büyükşehir Bel., uluslararası kuruluşlar
Kaya oyma manastırlar, şapeller ve kiliseler, seramik atölyeleri, şaraphaneler ve sarnıçların muhdes eklerden arındırılarak temizlenmesi ve ziyarete açılması	5 yıl	Vakıflar Bölge Müdürlüğü		
Ali Sumas Dağı'ndaki kilisenin restorasyonun yapılması	2 yıl	Vakıflar Genel Müdürlüğü		Konya Büyükşehir Bel., Vakıflar Genel Müd.
Antik kent içinde işlevi kesin	3 yıl	Konya Arkeoloji Müzesi		Vakıflar Genel Müd.,

Tablo 4 (devamı). Koruma eylem planlaması

Eylemler	Zaman planı	Görevli paydaş	Katkıda bulunacak paydaş	Kaynak
olarak tanımlanamayan kaya oyma eserlerle ilgili araştırma, kazı çalışmaları yapılması	1 yıl	Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Konya Valiliği, Meram Belediyesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı,	uluslararası kuruluşlar
Konakak Mevkii'deki manastırın restorasyonu ve çevre düzenlemesi yapılması	3 yıl	Konya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü, Konya Büyükşehir Bel.	üniversiteler, meslek odaları	Konya Büyükşehir Bel., uluslararası kuruluşlar
Kent içindeki yıkık/harabe durumdaki yapılarda yeterli veri bulunması halinde rekonstrüksiyona gidilmesi aksi halde, alt katmandaki yapılarda kazı çalışmaları yapılarak yeni ve eski dokunun birlikte korunmasını sağlayacak düzenlemelere gidilmesi				Konya Büyükşehir Bel., uluslararası kuruluşlar Kültür ve Turizm Bakanlığı
Politika	Kilistra ile ilgili veri tabanının oluşturulması			
Strateji	Beş yıllık dönem içinde veri tabanının hazırlanarak kullanıma geçilmesi			
Eylemler	Zaman planı	Görevli paydaş	Katkıda bulunacak paydaş	Kaynak
Coğrafi bilgi sistemi tabanı kullanılarak veri tabanı için yazılım ve donanım altyapısının oluşturulması	1 yıl	Kilistra Alan Yönetimi Başkanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Meram Bel., Konya Büyükşehir Bel., Üniversiteler, Konya Valiliği, STK'lar, meslek odaları	Kültür ve Turizm Bakanlığı, uluslararası kuruluşlar
Kilistra sözlü tarih çalışması yapılması	5 yıl	Kilistra Alan Yönetimi Başkanlığı, Konya Müze Müdürlüğü		
Kilistra arşiv ve kütüphanesinin oluşturulması, envanter bilgilerinin dijital ortama aktarılması araştırmaçıların kullanımına açılması	4 yıl	Kilistra Alan Yön. Bşk, Konya Arkeoloji Müzesi		Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konya Büyükşehir Bel.

yararı gözetilerek projelendirme çalışmalarının yapılması, belgeleme, tespit ve tescil çalışmalarında ulusal ve uluslararası normlardan ve teknolojik imkanlardan faydalanılması hedeflenmektedir (Tablo 4).

Alanın İşletmesi: İşletme organizasyonun; Kilistra'nın ziyaretçi potansiyelini tüm mevsimlere ve günün farklı saatlerine yayılmasını sağlayan, yönetim alanı sınırları içindeki belli eserlere değil bütün eserlere yönlendiren, dezavantajlı gruplara öncelik veren bir yapılanma olması hedeflenmektedir (Tablo 5).

Ziyaretçi Planlaması: Ziyaretçi yönetiminin sistematik,

etkili, verimli, teknolojik imkânlardan faydalanan şekilde oluşturulması hedeflenmiştir (Tablo 6).

Ulaşım-Dolaşım: Alana Konya ve çevre illerden ulaşımın ve alan içindeki bölgeler arası ulaşımın düzenlenmesi ve etkinliğinin artırılması hedeflenmektedir (Tablo 7).

Risk-Kriz Yönetimi: Risk-kriz yönetiminde yöre halkı, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve jandarma komutanlığının Kilistra Alan Yönetim Başkanlığı ile birlikte hareket etmesi ve bütünlük bir yapıya ulaşması hedeflenmektedir (Tablo 8).

Tablo 5. Alanın işletme planlaması

Eylemler	Zaman planı	Görevli paydaş	Katkıda bulunacak paydaş	Kaynak
Politika	Yönetim Alanı içinde işletme organizasyonunun oluşturulması ve yetkili birimlerce denetlenmesi			
Strateji	Yönetim Alanı içindeki işletmelerin etkinlik, verimlilik ve kapasite ölçümlerinin yapılması			
Ziyaretçi profilinin belirlenmesi için kamuoyu ve istatistik araştırmaları yapılması	1 yıl	Konya Büyükşehir Bel.	Kilistra Alan Yön. Bşk., turizm firmaları, üniversiteler	Konya Büyükşehir Bel., Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yönetim Alanı için bir işletme modeli oluşturulması	1 yıl	Konya Büyükşehir Bel. Kültür ve Turizm		
Yönetim Alanındaki işletmeler için insan kaynakları planlaması yapılarak personel eksiklerinin belirlenmesi	1 yıl	Bakanlığı		
Yönetim Alanı işletmelerinin elektronik ve mobil hizmet kapasitesi alt yapısının oluşturulması	2 yıl			
Yönetim Alanının farklı amaçlarla her mevsim ziyaret edilmesine yönelik çalışmaların yapılması	2 yıl			

İtibar Yönetimi ve Tanıtım: Kilistra Yönetim Alanının ulusal ve uluslararası kamuoyunda Konya ile birlikte bir bütün olarak algılanmasının sağlanması, tanıtılması ve benimsetilmesi hedeflenmektedir (Tablo 9).

Eğitim ve Bilinçlendirme: Kilistra Yönetim alanında, Konya merkezinde, yakın çevredeki köy ve ilçelerde, farklı yaş grupları için bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarının yapılması hedeflenmektedir (Tablo 10).

Eylem Planları

Yönetim planı kapsamında eylem planları; alan yönetimi başkanlığı organizasyonunun planlaması, koruma eylem planlaması, işletme, ziyaretçi, ulaşım-dolaşım, risk-kriz yönetimi, itibar yönetimi ve tanıtım, eğitim ve bilinçlendirme alt başlıklarında geliştirilmiştir. Her bir eylem planında eylemler; politika, strateji, zaman planı, görevli ve katkıda bulunacak paydaşlar ve başlıca kaynak sağlayıcılar ile ilgili öngörüler alt başlıklar altında sunulmuştur.

Antik kentin Antalya ve Hatunsaray yolu girişinde araçların park yeri, büfe, tuvaletler, sosyal tesis alanı tasarlanması planlanmaktadır. Bu alan aynı zamanda kısa ve uzun tur şeklinde belirlenen gezi rotalarının başlangıç noktasıdır. Kısa turun gerekçesi alandaki en önemli eserleri içeriyor olmasıdır. Kısa turun; başlangıç noktasının batısında kalan seramik atölyesi ile Başpınar Su Kemeri ve çeşmesi ile başlaması planlanmakta, ardından yerleşim alanının dışındaki 7 nolu Şapel ve Paulönü

Kilisesi ile devam etmesi düşünülmektedir. Ardından Gökyurt Cuma Cami'nin ziyaret edilmesi planlanmaktadır. Antik kent içindeki gezi, Hac Kilise, Konacak mevkiindeki manastır ve 2 nolu şapelin ziyaret edilmesi ile tamamlanmaktadır. Uzun tur için ise turun başlangıç noktasında atv araçları hizmetinin sağlanması düşünülmektedir. Uzun turda kısa turdan farklı olarak yerleşimin doğusundaki Kral Yoluna ve doğu nekrapolüne, batısındaki 1 Nolu Şapele, batı nekrapolüne, Başpınar harmanındaki sarnıca ve Bayram Hacı İnleri Manastırı'na gidilmektedir. Konaklama yapacak ziyaretçiler için ise köy meydanındaki mahalle konağının restore edilerek kullanılması ve turizm tesis alanına butik otel yapılması önerilmiştir (Şekil 3). Hazırlanan bu güzergâh mutlak tanımlı bir güzergâh olmayıp öneri niteliğindedir, talep eden turistler kendi rotalarını da çizebilecektir.

Kilistra Antik Kenti'nin Unesco Dünya Geçi Miras Listesi Kapsamında Değerlendirilmesi

Kilistra'nın Bütünlük (Integrity) ve Otantiklik (Authenticity) Değeri

Bütünlük: Kilistra Antik Kenti, kolay işlenebilen tüf kayaların insan eli ile şekillenmesini gösteren, yüzyıllar boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan, günümüzde de kullanımı devam eden, doğallığını ve bütünlüğünü büyük oranda koruyan bir yerleşimdir. Ancak yerleşim içinde yer alan doğal kaya oluşumları, kaya oyma ve yığma tekniğiyle yapılan kül-

Tablo 6. Ziyaretçi planlaması

Politika	Antik kentte ziyaretçilere kaliteli ve güvenli bir ziyaret süreci yaşatılması			
Strateji	Kilistra antik kentinin ziyarete açık alanlarının taşıma kapasitesi aşılmadan ve kazı çalışmaları devam eden alanlara zarar vermeden, her yaştan insanın ziyaret edebileceği duruma getirilmesi			
Eylemler	Zaman planı	Görevli paydaş	Katkıda bulunacak paydaş	Kaynak
Farklı yaş gruplarındaki ve statüdeki ziyaretçi profillerinin istek ve gereksinimlerinin belirlenmesi için pazar araştırması yapılması	2. yıl içinde	Kilistra Alan Yön. Bşk. Konya Büyükşehir Bel.	Meram Bel, Kilistra Alan Yön. Bşk., turizm firmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı, üniversiteler, STK'lar	Konya Büyükşehir Bel.
Farklı yaş ve statüdeki (düşük gelirli, yaşlı, engelli, çocuk vs.) ziyaretçiler için alternatifli ziyaret programlarının oluşturulması	2. yıl içinde			
Kısa ve uzun tur olarak farklı gezi rotalarının oluşturulması (Şekil 3)	2. yıl içinde			
Antik alanların aydınlatması için altyapı çalışmalarının yapılması, aydınlatmaların tamamında led tipi aydınlatmalar kullanılması	3. yıl içinde			
Gezi rotaları üzerinde uygun yerlere tuvalet kabini yerleştirilmesi	1. yıl içinde			
Gezi rotalarına üzerine kentsel mobilyaların tasarlanması ve yerleştirilmesi	4. yıl içinde			
Gezi rotaları üzerinde ziyaretçilerin yiyecek ve içecek ihtiyaçlarını karşılayacak kioskların yerleştirilmesi	1. yıl içinde			
Ziyaretçiler için kötü hava koşullarından ve güneşten korunmalarını sağlayan gölgelikler tasarlanması	2. yıl içinde			
Ziyaretçilerin deneyimlerini paylaştıkları sosyal paylaşım ağları oluşturulması	2. yıl içinde			

türel yapıları ve sivil mimari örnekleri, günümüzde bilinçsiz yapılaşma, vandalizm ve doğal etkenlere bağlı olarak zarar görme ve bozulma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Otantiklik: Kilistra Antik kenti; konumu ve yerleşimin dokusu, kaya oyma formları, tasarım, malzeme, işçilik ve işlevleriyle yaşattığı ruh açısından otantikdir. Doğal kaya oluşumu

kullanılarak yığma+oyma yapım tekniğiyle inşa edilen yapılar çeşitli dönemler, medeniyetler, kuşaklar boyunca devam etmiş, bu kültürel tutum ve teknik günümüze kadar ulaşmıştır.

Kilistra'nın Üstün Evrensel Değerleri (Kriterler)

Kilistra Antik Kentinin; tarihsel, sosyo-kültürel, kullanım ve yapı ölçeğindeki değerleri ile UNESCO'nun doğal ve kültü-

Tablo 7. Ulaşım-dolaşım planlaması

Eylemler	Zaman planı	Görevli paydaş	Katkıda bulunacak paydaş	Kaynak
Politika	Konya il merkezinin yönetim alanına ulaşımında bağlantı noktası haline getirilmesi			
Strateji	Plan dönemi içerisinde Kilistra-Konya, Kilistra-Ali Sumas Dağı arasındaki ulaşım bağlantılarının aktif ve düzenli hale getirilmesi			
Yönetim Alanına iç ve dış ulaşım ile ilgili master plan hazırlanması	1 yıl	Konya Büyükşehir Belediyesi	Meram Bel., turizm firmaları	Konya Büyükşehir Belediyesi
Ulaşım Planı doğrultusunda Kilistra-Ali Sumas Dağı arasında atv ve Trekking rotalarının belirlenmesi ve düzenlemelerin yapılması	2 yıl		Kültür ve Turizm Bakanlığı, turizm firmaları, STK'lar	
Gezi rotaları üzerinde bilgilendirme ve yönlendirme tabelalarının asılması	1 yıl		Turizm firmaları Meram Belediyesi	
Konya merkezinden Kilistra'ya Belediye otobüsleri ile günlük seferlerin düzenlenmesi	1 yıl			
TURSAB Konya, Konya Turizm Ofisi ve diğer bölgesel tur operatörleri ile bağlantı kurularak Kilistra'ya günlük turlar düzenlenmesi, Konya merkezli gerçekleştirilen tur programlarına Kilistra'nın da dâhil edilmesi	2 yıl	Konya Büyükşehir Belediyesi, TURSAB, Konya Turizm Ofisi	Kültür ve Turizm Bakanlığı, turizmciiler	

rel kategorideki Üstün Evrensel Değer kriterleri için gerekli unsurları barındırdığı değerlendirilmektedir. Antik Kent gerek jeolojik durum ve gerekse mimari konum itibarıyla 1985 yılında (i¹⁴), (iii), (v), (vii¹⁵) kriterleri ile Dünya Miras Listesi'ne karma kategorisinden alınan *Göreme Millî Parkı* ve *Kapadokya (Nevşehir)* ile iskân ve yaşam kültürü olarak benzerlik göstermektedir. Kilistra antik kenti de Dünya Miras Sözleşmesinin (iii), (v), (vi) ve (vii) ölçütleri uyarınca Dünya Mirası Geçici Listesine önerilmiştir.

iii. “Yaşayan veya ortadan yok olmuş bir kültürel geleneğe veya bir uygarlığa yönelik ünük veya en azından istisnai bir tanıklık üstlenmeli”:¹⁶ Kilistra, kaya oyma manastırları, şapel-leri, kiliseleri, mezarları, sarnıçları, şaraphaneleri ve yer altı şehri ile Orta Çağ kentlerinin üstün bir örneğidir. 1071 ile Anadolu'ya Türklerinin geliştiren itibaren Kilistra, Selçuklu ve sonrasında Osmanlı İmparatorluğunun bir eyaleti olmuş-

tur. Yerleşim alanı içinde günümüze kadar gelen cami ve mes-citler, köprüler, çamaşırhaneler ve sivil mimari eserler de bu medeniyetlerin temel kalıntılarını içermektedir. Antik Kent, M.Ö 2. yüzyıldan M.S. I. I. yüzyıla kadar Yunan ve Roma dünyasının canlı bir kenti olarak mevcudiyetini korumuştur. Bu anlamda, Orta Çağ Roma ve Bizans uygarlıklarının, ayrıca Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerinin toplumsal yapısı, kentsel kurumları ve mekânsal kurgularını yansıtmaktadır.

v. “Özellikle geri döndürülemez değişimin etkisi altında hassas hale geldiği zaman, bir kültürün (veya kültürlerin) veya insanın çevresiyle etkileşiminin temsilcisi olan geleneksel insan yerleşiminin, arazi kullanımının veya deniz kullanımının istisnai bir örneği olmalı”:¹⁷ Kilistra bir yamaç yerleşimi olup, yapılar ve mekanlar, gruplar halinde eski kaya oyma kent üzerine eklenerek oluşturulmuş ve süreklilik göstermiştir. Yapıların fiziksel kurgusu, arazi eğimi, eklenildiği kaya ya da kaya oyma mekân

¹⁴ i: İnsanın yaratıcı dehasının bir başyapıtını temsil etmeli (<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44439/dunya-miras-listesi39ne-alinma-kriterleri.html>- Erişim: 09.06.2020).

¹⁵ vii: “Üstün doğal bir fenomeni veya istisnai bir doğal güzelliğe ve estetik öneme sahip alanları içermeli” (<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44439/dunya-miras-listesi39ne-alinma-kriterleri.html>- Erişim: 09.06.2020).

¹⁶ <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44439/dunya-miras-listesi39ne-alinma-kriterleri.html>- Erişim: 09.06.2020.

¹⁷ <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44439/dunya-miras-listesi39ne-alinma-kriterleri.html>- Erişim: 09.06.2020.

Tablo 8. Risk-kriz yönetimi planlaması

Eylemler	Zaman planı	Görevli paydaş	Katkıda bulunacak paydaş	Kaynak
Politika	Kilistra Yönetim Alanının riskler ve krizler hakkında bilgileneilmesi ve bilinçlenmesi			
Strateji	Yönetim Alanı içinde afet ve acil durumlar için erken uyarı sistemlerinin kurulması			
Yönetim alanı dâhilindeki eserlere/ alanlara karşı riskleri içeren Risk-Kriz Planı'nın oluşturulması	1 yıl	Konya Büyükşehir Belediyesi	Kilistra Alan Yön. Bşk., Meram Bel.	Konya Büyükşehir Belediyesi
Yönetim alanındaki sivil savunma güçleri içinde antik yerleşimle ilgili olarak bilinçlendirilmiş bir ekip oluşturulması	2 yıl	İlçe Jandarma Komutanlığı, AFAD İl Müdürlüğü	STK, Kilistra Alan Yönetimi Bşk.	Konya Büyükşehir Bel., AFAD İl Müdürlüğü
Yönetim alanı içerisindeki eserlerin/alanların afet duyarlılıklarının tespit edilmesi	2 yıl	Konya Büyükşehir Belediyesi	AFAD, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Meram Bel.	Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yönetim alanı içindeki kaya oyma eserlerde yangın anında kaçış ve çıkışların işaretlenmesi	3 yıl			
Yönetim alanı içerisindeki kaya oyma eserlerde/alanlarda yangın su depolarının ve pompa istasyonlarının oluşturulması	3 yıl	Kilistra Alan Yön. Bşk., Konya Büyükşehir Bel.	Tarım ve Orman Bakanlığı	Konya Büyükşehir Bel.
Yönetim alanı içerisinde senede bir kere acil durum tatbikatının yapılması	Her yıl	Konya Büyükşehir Bel.	Meram Kaymakamlığı	

ve hâkim manzara yönüne göre organik olarak gelişmiş ve çatıların düz dam olduğu Kilistra yapılarında eğimden dolayı teraslı bir doku oluşmuştur. Böylece, yapılar manzaradan faydalanmıştır.

vi. “İstisnai evrensel öneme sahip olaylar veya yaşayan gelenekler ile, fikirler ile veya inançlar ile, sanatsal ve edebi eserler ile doğrudan veya somut bir biçimde ilgili olmalı”:¹⁸ Trakya ve Doğu Avrupa’yı gezen, yabancıların havarisi olarak bilinen Aziz Paul ve Barnabas Hristiyanlığı yaymak için İconium (Konya), Lystra (Harunsaray), Derbe ve Antiocheia (Yalvaç)’ya uğramışlardır. İconium’da yaptıkları etkili konuşmalar sonunda aralarında ilk kadın azize olan Azize Thecla da (Aya Tekla) olmak üzere çok sayıda kişiyi Hristiyanlığa kazandırmışlardır. Romalılardan kaçan erken Hristiyanlar ise ilk olarak yerleşimin altındaki Höyük’ün çok katlı sığınaklarında saklanmışlardır. İnananlar için kaçma, saklanma ve yerleşme tercihinde dağlık ve ormanlık alan içindeki Kilistra kenti ilk sıralarda yer almıştır. Hristiyanlık resmi din sayıldıktan sonra özellikle M.S. 3. yüzyıldan itibaren başlayarak kent dini ve sosyal amaçlı yapıları ile giderek genişlemiştir.

vii. “Üstün doğal bir fenomeni veya istisnai bir doğal güzelliğe ve estetik öneme sahip alanları içermeli”:¹⁹ Yerleşimdeki sarı ve kirli beyaz ponza çakıllı tabakaların hâkim olduğu tuf kayalar, 25 milyon yıl önce başlayan, 15 milyon yıl süren Miosen Devri sonlarında volkanik faaliyetlerle oluşmuştur. Kentin güneybatısındaki sönmüş bir yanardağ olan Ali Sumas Dağı’nın faaliyetleri esnasında püskürük küllerin sıcak volkan bulutlarıyla birleşip çevreye yayılmasıyla killi, kumlu, çakıllı ortamlarda oluşan dikey kayaç ve yatay katmanlarla tuf kaya birikintileri oluşmuş, bu durum doğal bir güzelliğin ve yer şekillerinin oluşmasını sağlamıştır.

Sonuç

Günümüzde Meram Belediyesi’ne bağlı bir mahalle olan, tarihi, M.Ö. 2000’li yıllardaki Demir Çağı’na kadar uzanan Gökyurt Mahallesi/Kilistra antik kenti, bu araştırmanın örnek alanını oluşturmuştur. Çalışma kapsamında, alanın mevcut durum analizi yapılmış, üstün evrensel değer potansiyelleri araştırılmıştır. Alanın demografik ve sosyo-

¹⁸ <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44439/dunya-miras-listesi39ne-alinma-kriterleri.html>- Erişim: 09.06.2020.

¹⁹ <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44439/dunya-miras-listesi39ne-alinma-kriterleri.html>- Erişim: 09.06.2020.

Tablo 9. İtibar yönetimi ve tanıtım planlaması

Eylemler	Zaman planı	Görevli paydaş	Katkıda bulunacak paydaş	Kaynak
Politika	Kilistra Yönetim Alanı vizyonunun ulusal ve uluslararası kamuoyunda duyurulması ve benimsetilmesi			
Strateji	Beş yıllık plan döneminin sonunda Kilistra'daki tüm eserlerin ve alanların bütünüün parçaları olarak algılanmasının sağlanması			
Kilistra'nın marka ve itibar değerlerinin kamuoyu yoklaması ve medya analizleri ile belirlenmesi	1 yıl	Kilistra Alan Yön. Bşk, üniversiteler, STK'lar, Mevlâna Kalkınma Ajansı	Konya Büyükşehir Bel., Kültür ve Turizm Bakanlığı, Mevlâna Kalkınma Ajansı, üniversiteler	Konya Büyükşehir Bel., Mevlâna Kalkınma Ajansı
Kilistra Yönetim Alanının İtibar/ Marka Yönetim Planının ve İletişim Planının hazırlanması, tanıtım alanlarının tespit edilmesi	2 yıl			
Kilistra'nın işletme, ziyaretçi ve ulaşım planları ile uyumlu internet sitesinin kurulması	2 yıl			
Kilistra için amblem ve logo yarışması düzenlenmesi	3 yıl			
Kilistra Yönetim Alanında ulusal ve uluslararası akademik yaz okulu açılması	3 yıl			Üniversiteler, STK'lar
İç Anadolu Bölgesinde yer alan ilköğretim, lise ve üniversitelerin ilgili bölümlerindeki öğrencilere tanıtım turları yapılması	Her yıl	Kilistra Alan Yön. Bşk, Millî Eğitim Bakanlığı		Millî Eğitim Bakanlığı
Kilistra'ya dair bir AB Hayat Boyu Öğrenme Programı Gençlik Projesi yapılması	3 yıl	Hayat Boyu Öğrenme ve Gençlik Programları Türk Ulusal Ajansı		Konya Büyükşehir Belediyesi

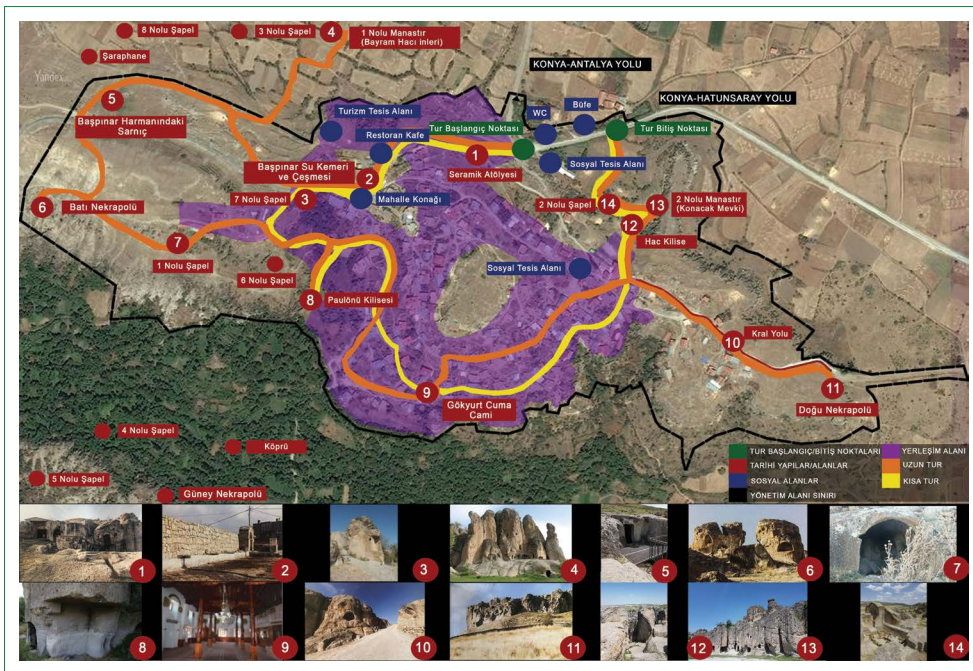
ekonomik durumuna bakıldığında, sürekli hane halkının beş yüz civarında olduğu, bölgede yoğun olarak çekirdek aile yapısının gözlendiği, ekonominin tarım ve hayvancılığa bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Konya il merkezine yaklaşık 50 km uzaklıkta olan alana, direkt bir toplu taşıma imkânı bulunmamaktadır, ancak Konya-Kilistra yolu yakınından geçen toplu taşıma güzergâhı mevcuttur. Bu durum, bölgenin ziyaret ve turizm potansiyelini kısıtlamaktadır. Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından bölgeyi tanıtıcı bir broşür hazırlanmıştır ancak antik kent ve çevresinin, hali hazırda bir dolaşım ve ziyaretçi güzergâhı planlaması mevcut değildir. Benzer şekilde, grup toplanması için köy konağı ve konaklama için eski halk evi binası dışında, alanda işletme ve konaklama imkânları sınırlıdır.

Bu araştırma kapsamında detaylı olarak incelenen Kilistra antik kentinin; istisnai evrensel önem taşıyan inançlar ve yaşayan geleneklerle doğrudan ilgili olduğu, doğal kaya oluşumları, kaya oyma ve yığma yapıları, birden fazla kültürü temsil

eden zengin tarihi ve inanç yapısı ve üstün doğal güzelliğe ve estetik öneme sahip alanları içerdiği gözlenmiştir. Bu gerekçelerle, alanın UNESCO Dünya Geçici Miras Listesi'ne aday olabilecek potansiyelleri barındırdığı değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında mevcut Koruma Amaçlı İmar Planı ve plan notları ile uyumlu olarak hazırlanan Yönetim Planı Eylem Planları; alanın yönetim başkanlığı organizasyonunun planlanması, koruma eylem planlaması, işletme, ziyaretçi, ulaşım-dolaşım, risk-kriz yönetimi, itibar yönetimi-tanıtım ve eğitim-bilinçlendirme planlamaları başlıklarında önerilmiştir. Bu kapsamda, bahse konu eylem planları için gerekli politika, strateji, eylem, hedef, paydaş, kaynak, zamanlama önerileri sunulmuştur. Başlıca görevli ve katkıda bulunacak paydaşlar; Kilistra Alan Yönetim Başkanlığı, ildeki Üniversiteler, Meram Kaymaklığı, Meram Belediyesi, Konya Büyükşehir Belediyesi, İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Mevlâna Kalkınma Ajansı, Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü ve Müze Müdürlüğü olarak belirlenmiştir. Bunlardan, bu yönetim planı kapsamında oluşturulması

Tablo 10. Eğitim ve bilinçlendirme planlaması

Eylemler	Zaman planı	Görevli paydaş	Katkıda bulunacak paydaş	Kaynak
Kilistra Yönetim Alanında ve yakın çevresinde Kilistra'ya dair bilgi ve bilinç seviyesinin bilimsel yöntemler ile ölçülmesi	1 yıl	Kilistra Alan Yön. Bşk., üniversiteler	İl Millî Eğitim Müdürlüğü, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, STK'lar	Konya Büyükşehir Belediyesi, üniversiteler
Kilistra ve yakın çevresine verilecek eğitim faaliyetlerinin farklı hedef kitlelerine uygun materyallerinin hazırlanması ve basılması	1 yıl			
Kilistra Yönetim Alanında ve yakın çevresindeki muhtarlara, askeri birliklere, din görevlilerine ve devlet memurlarına eğitim verilmesi	3 yıl	Kilistra Alan Yön. Bşk., üniversiteler, İlçe Müftülüğü, Meram Kaymakamlığı		
Kilistra Yönetim Alanına dair eğitici çocuk kitabı hazırlanması ve basılması, kitabın öncelikli yakın çevre ilköğretim okullarında dağıtılması	3 yıl	Kilistra Alan Yön. Bşk., üniversiteler		

Şekil 3. Alanın işletme ve ziyaret planlaması (Şekil Konya Büyükşehir Belediyesi'nden 2019'da alınan Kilistra Koruma Amaçlı İmar Planı sınırları, <https://harita.yandex.com.tr/> adresinden alınan uydu fotoğrafı ve Tablo 2'deki görseller üzerinden yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

Önerilen Kilistra Alan Yönetim Başkanlığı ve Konya Büyük-ehir Belediyesi, planlama aşamalarının hemen hepsinde ey-lemelerin gerçekleştirilmesinde ortak paydaş konumundadır. Bu araştırma kapsamında yapılan tüm bu değerlendirme ve planlama çalışmaları ile alanın somut ve somut olmayan kültürel mirasının korunup sürdürülebilirliğine ve tanınırlığının arttırılmasına katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (2005). Resmî Gazete Tarihi: 27.11.2005, Resmî Gazete Sayısı: 26006. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.9637&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=Alan%20Y%C3%B6netimi> (Erişim Tarihi: 15.01.2019).
- Arıtan, H. S. (2010). Konya Kilistra (Gökyurt) Tarihsel Yerleşimi Mekânsal Gelişimi ve Koruma Önerileri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Aydın, D. (2007). Contextual Values in Rural Architecture: Kilistra (Gökyurt) Settlement/Turkey. Aj-Qawasmi ve A. Djerbi (yay.) Regional Architecture and Identity in the Age of Globalization I: 417-432. The Second International Conference of the Center for the Study of Architecture in the Arab Region (CSAAR) Tunisia, CSAAR Press Publications.
- _____ (2008). "Halk Mimarisi Bağlamında Kilistra'da (Gökyurt) Yerleşme ve Mesken Nitelikleri". Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 38. ICANAS, Cilt: 1, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 175-188.
- Bayladı, D. (1998). Dinler Kavşağı Anadolu. İstanbul: Say Yay.
- Berk, F. M. ve Kaynak, İ. H. (2011). "Turizm Sektöründe Sürdürülebilir Re-kabet Konsepti Dâhilinde Konya'da Unutulan İnanç Turizm Destinasyonları: Lystra Örneği". 1. Uluslararası Turizm ve Otelcilik Sempozyumu, 360-368.
- Boran, A. vd. (2014). Ortaçağ'dan Günümüze Konya İli ve Güneybatı İlçeleri YüzeY Araştırması 2013 Yılı Çalışmaları. 32. Araştırma Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep, Yayına Hazırlayan: Adil Özme. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Bozkurt, T. (2015). "Konya-Hatunsaray (Lystra) ve Çevresindeki Cami ve Mescitler". Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 55(1), 1-54.
- _____ (2016). "Konya-Gökyurt (Kilistra) Köy Odaları". Millî Folklor, 28(109), 201-16.
- Conservation Area Management: A Practical Guide. (1998). Report: 38, English Heritage.
- Dünya Mirası Konvansiyonunun Uygulanmasına Yönelik İşlevsel İlkeler. (2008). WHC. 01/08, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması İçin Hükümetler Arası Komite, UNESCO Dünya Mirası Merkezi, Paris.
- Feilden, B. M. ve Jokilehto, J. (1998). Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites. Rome: ICCROM.
- Gürbüz, F. G. (2006). Gökyurt Köyü'nde (Konya) Eski Türk İnançlarının İzleri. Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi.
- Kanun No. 5226, Kabul Tarihi: 14.7.2004. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040727.htm>. (Erişim Tarihi: 15.01.2019)
- Karaman, A. ve Aylan, S. (2012). "Kilistra Antik Kenti, Mevcut Durumu ve Turizm Potansiyeli". Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu, Konya, 507-514.
- Karpuz, H. (2009). Türk Kültür Varlıkları Envanteri 42. Konya (3 cilt). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Kilistra Tanıtım Broşürü. (2016). Konya: Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Kilistra Yerleşim Alanı Uydu Fotoğrafı. Erişim adresi: <https://harita.yandex.com.tr/> adresinden alınan uydu fotoğrafı (Erişim Tarihi: 06.06.2020).
- Konya Büyükşehir Belediyesi Komisyon Raporları, İmar ve Bayındırlık Komisyonu'nun 15.02.2018 tarihli ve 2018/115 sayılı raporu. Erişim adresi: <http://www.konya.bel.tr/sayfaday.php?sayfaID=2260> (Erişim Tarihi: 14.01.2019).
- Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya İl Bütününde Koruma Odaklı Planlama Çalışmaları ve Uygulamalar Tarihi Kentler Birliği Konya Buluşması 6-8 Mayıs 2016. Erişim adresi: http://www.tarihiKentlerBirli.org/wp-content/uploads/Tarihi-Kentler-Birli%C4%9Fi_May%C4%B1s.pdf (Erişim Tarihi: 14.01.2019).
- Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi, 2019.
- Konya Merkez Planlama Alt Bölgesi 1/25000 Ölçekli Nazım İmar Planı Plan Notları, 2018. Erişim adresi: https://konya.bel.tr/dosyalar/imar/7_Merkez_PAB_NIP_Plan_Notlari.pdf Erişim Tarihi: 25.07.2020).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Dünya Miras Listesi'ne Alınma Kriterleri. Erişim adresi: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44439/dunya-miras-listesi39ne-alinma-kriterleri.html> (Erişim Tarihi: 09.06.2020).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ulusal Yönetim Planları. Erişim adresi: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-204384/ulusal-yonetim-planlari.html> (Erişim Tarihi: 03.06.2020).
- Meram İlçe Raporu, (2014). 1-36.
- Meram Belediyesi Stratejik Planı 2015-2019. (2015). 1-75.
- Mimiroğlu, İ. M. (2005). Ortaçağ'da Konya-Kilistra Kenti Yapıları. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- _____ (2015). Konya'nın Bizans Dönemi Dini Mimarisi. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- _____ (2017). Kilistra. Konya: Meram Belediyesi.
- Oktaç B. D. ve Tosunlar, M. B. (2014). "The Two Sample of Vernacular Architecture in Anatolia: Sille and Kilistra (Gökyurt)". 7th International Seminar on Vernacular Settlements, Re-assessment of Vernacular Architecture: Theory and Practice, Istanbul Technical University, İstanbul, 555-564.
- Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, Article 63. (2019). WHC.19/01, United Nations Educational, Scientific And Cultural Organization Intergovernmental Committee For The Protection Of The World Cultural And Natural Heritage, World Heritage Centre, Paris.
- Özkan, N. (2000). "Konya-Meram-Gökyurt Köyü Kilistra Antik Kenti Kurtarma, Temizlik ve Onarım Çalışmaları (1998-1999)". 11. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu, 24-26 Nisan 2000, Denizli, Ankara, 165-180.
- _____ (2002). "Konya-Meram-Gökyurt Köyü Kilistra Antik Kenti Kurtarma, Temizlik ve Onarım Çalışmaları". 12. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu, 25-27 Nisan 2001, Kuşadası, Ankara, 127-138.
- Sandıkçı, P. (2017). 18.-19. Yüzyıl İngiliz Seyyahlarına Göre Osmanlı Kenti (Bursa, Konya, Trabzon). Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Şahin, S. Z. ve Egeplan Planlama Ltd. Şti (2014). Efes Yönetim Planı. Selçuk Belediye Başkanlığı, İzmir.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 29.04.2016 tarihli ve 3605 sayılı kararı.
- Tapur, T. (2009). "Konya İlinde Kültür ve İnanç Turizmi". Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 2(9), 473-492.
- Thomas, L. ve Middleton, J. (2003). Guidelines for Management Planning of Protected Areas. Editor: Adrian Phillips. IUCN-The World Conservation Union and Cardiff University, Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 10.
- UNESCO Tentative List Submission Format. Erişim adresi: <http://whc.unesco.org/archive/opgu/dr3/annex3e.pdf> (Erişim Tarihi: 02.06.2020).
- UNESCO Turkey Tentative List. Erişim adresi: <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/state=tr> (Erişim Tarihi: 02.06.2020).
- Wijesuriya, G. vd (2013). Managing Cultural World Heritage. Paris: UNESCO, ICCROM, IUCN and ICOMOS.
- Yazarlara Ait Fotoğraf Arşivi, 2017.